

Başlangıcından Karınca'ya Kadar Türk Basın Tarihine Kısa Bir Bakış^(*)

A Brief Look at the History of Turkish Press from the Beginning to *Karınca*

Hasan Duman^(**)

Öz

Her meslek sahibi, her yurttaş için okumak, araştırmak, birkaç süreli yayını izlemek gereği vardır. Süreli yayınlardaki bilgilerin güncelliği kadar izleyenlerin dinamikliği, çevresinde kanaat lideri olmaları da kayda değer. Türkiye'ye matbaanın girişinden 1928 Harf İnkılâbına kadar yayımlanan süreli yayınların tam bir listesi yoktur. İlk kez irdeleyici bir girişim ile İstanbul'un 10 büyük kütüphanesinde yapılan çalışma sonucu 1804 bibliyografik künyedeki süreli yayınların durumu ve hangi kütüphanelerde ne ölçüde mevcut oldukları "Toplu Katalog"da gösterilmiştir. 1831'de yayımlanan ilk gazetemiz "Takvim-i Vakayi" değil, ondan 3 yıl önce 1828'de Kahire'de çıkan Arapça-Türkçe "Vakayı'-ı Mısriyye'dir. Ele alınan süreli yayınların, Arap harfli Türkçe, Arapça, Farsça, Urdu dili v.b. olabildiği gibi bu dillerden biri ya da ikisi birlikte 2-3 dilde olduğu, hatta başka alfabe ve dillerde de yayımlandıkları görülmüştür. Coğrafi alan olarak 4 kıtada; pulculuk, moda ve müzikten bilim, edebiyat, sanat ve sosyolojiye kadar çok konuda yayımlanmışlardır. Araştırmacılar ve yazarlar, Arap harfli süreli yayınlarımızdan kaynak olarak yeterince yararlanmamışlardır. Yakın tarihimiz tozlu raflar arasında kalmamalıdır. Bunlar sürekli yıpranmaktadırlar, fiziksel durumları da iyi değildir. Süratle mikroform ortama aktarılmaları, tüm dünyanın yararlanmasına sunulmaları zorunluluğu vardır.

Abstract

This paper reviews the history of the Turkish press from the beginning until the publication of Karınca in 1934. It also looks at the collections of periodicals that are held by Istanbul libraries and were published between 1828 and 1928.

Türk kooperatifçilik tarihi ve fikir hayatımızda "Karınca"nın seçkin bir yeri ve önemli katkısı vardır. Nice 60. ve 100. yıllarının aynı başarı ve heyecan ile kutlanmasını dilerken, emeği geçenleri saygı ve sevgi ile anmak, kutlamak bizim için zevkli bir borçtur.

Bizde öteden beri Türk basın tarihinin başlangıcı olarak **Takvim-i Vakayi**'nin yayın hayatına başladığı yıl (1831) esas alınmıştır. Oysa bu tarihten 3 yıl önce (1828) Mısır Valisi **Kavalalı Mehmet Ali Paşa Bulak**'ta ilk

(*) **Türk Kooperatifçilik Kurumu**'nun yayın organı "**Karınca**" dergisinin 60. yılı nedeniyle 18.06.1994 günü Kurum merkezinde Prof.Dr. Celâl Er'in yönettiği Panelde sunulan bildiri.

(**) Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Başkanı

gazeteyi çıkarmıştır; adı da **Vakayı'-i Mısriyye'**dir. Başlangıçta Türkçe-Arapça çıkan gazete, daha sonra bir ara Türkçe çıkmış ise de bir müddet sonra tamamen Arapça olarak yayınıni sürdürmüştür.

1980 yılında "**Türk Kurtuluş Savaşı Basını**" konusunda kısıtlı bir döneme inhisar eden çalışmalarımız, **Harf İnkılâbına** kadar olan tüm süreli yayınlarımızı da kapsayınca, çalışmalarımız yoğunlaştırılmış ve sonuçta 700 sayfaya yakın bir kitap ortaya çıkmıştır.^(*) Amacımız neydi; Türk ve İslam dünyasında basının (matbuatin), başka bir ifade ile süreli yayınların doğuşu ve gelişimi nasıl olmuştur? İsimlerini bile tam olarak bilemediğimiz, yakın tarihin en önemli 100 yıllık döneminde, içinde tarihi, edebi, siyasi, ekonomik ve toplumsal hayatımızla kültürümüzün saklı olduğu şüphe götürmeyen süreli yayınlarımız nelerdir, nerelerde ve kimler tarafından kaç yıl ve sayı-cilt çıkarılmışlardır, genel hatlarıyla ele aldığı konular ve yayımlandıkları diller ile bugünkü durumlarının tesbiti gerekiyordu. Amaçlarımızı şu şekilde maddeleştirebiliriz:

a) Arap harfli süreli yayınlar hakkında bibliyografik bilgi sağlamak, bunların bulunduğu muhtelif kütüphane koleksiyonları hakkında bilgi vermek, bunların bir bakıma envanterini çıkarmak.

b) Kütüphanelerarası işbiliğine katkıda bulunmak.

c) Okuyucu ve araştırmacıların herhangi bir bilgi veya belgenin, başvuru olan kütüphanede mevcut olmadığını söylemek, şeklen yerine getirilmiş verimsiz bir hizmettir. Onlara aradıklarının nerede ve nasıl bulunduğunu bildirmek, çağımızın normal kütüphanecilik anlayışının gereğidir. Kütüphanecilik neyin ne olduğundan çok, neyin nerede olduğunu bilmek mesleğin çağdaş ilkesi haline gelmiştir. Bu görüş ve çabada olan meslektaşlarımızın gayretlerine katkıda bulunmak, bu araştırmamızın başlıca amaçlarından biridir.

d) Eksikliklerin tamamlanması, mikrofilm ve mikrofişe geçişe imkân hazırlamak.

e) Kültürel kaynaklarımız üzerine yapılacak araştırmalara kaynak bulma kolaylığı sağlayacak, ilmi ve toplumsal hayatımızın tarihi gelişiminin ortaya çıkarılmasına yardımcı olmak. Ayrıca İslâm ülkeleri ile komşuları arasındaki kültürel ve diğer ilişkilerin geliştirilmesi, kardeşlik ve dostluk duygularının kuvvetlendirilmesi yolundaki çabalara katkıda bulunmak.

f) İslam ülkeleri, basın-yayın tarihi ve kütüphaneciliğine katkıda bulunmak.

(*) Hasan Duman. **İstanbul Kütüphaneleri ve Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu, 1828-1928/Union Catalogue of the Periodicals in Arabic Script in the Libraries of İstanbul, 1828-1928**. Önsöz: Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu. İstanbul, IRCICA, 1986. XXXIII+602+XXIV s.

Bu çalışma ile İstanbul'da herkesin yararlanmasına açık, en büyük ve en önemli *Atıf Efendi, Beyazıt Devlet, Atatürk Kitaplığı* (Belediye Kütüphanesi) *Hakkı Tarık Us, İstanbul Üniversitesi Merkez ve Edebiyat Fakültesi* ile bu fakültenin *Türkiyat Enstitüsü, Millet, Süleymaniye ve Tercüman Gazetesi* kütüphanelerinin oluşturduğu 10 kütüphaneyi ve bu kütüphanelerde bulunan 100 yıllık yakın tarihin çok önemli bir kesitini oluşturan devredeki fikir ve düşünce grafiğini çizmeğe, akıp gitmiş toplumsal hayatın -bir yüzüyle de olsa- envanterini çıkarmağa gayret ettik.

Söz konusu kütüphanelerde görülerek incelenen süreli yayınların zaman ve mekân çerçevesini, hudutlarını çizecek olursak; oluşum ve niteliği bilinen ilk Arap harfli süreli yayın olan **Vakayı'-i Mısriyye**'nin yayımlandığı 12 Cumada I 1244/20 Teşrin II 1828'den 31 Kânunievvel (yani Aralık) 1928 yılının sonuna kadar 100 yıllık zaman içinde; dünyanın her tarafında yayımlanmış Arap harfli Arapça, Farsça, Hindce, Türkçe ve Urduca olarak tek tek veya Arap harfleriyle bu dillerde birden çok veya yine Arap harfleriyle birlikte lâtin harfleri ve diğer harflerle birden çok dilde, Almanca, Arnavutça, Bulgarca, Çerkesce, Çince, Ermenice, Felemenkçe, Fransızca, Gürcice, Hollanda dili, İngilizce, İspanyolca, İsveççe, İtalyanca, Kürtçe, Macarca, Polonya dili/Lehçe, Rumca ve Rusça yayımlanmış süreli yayınlar ele alınmıştır. Ancak, 1928'den sonra yayımlanmış Türkçe veya başka dillerdeki Arap harfli süreli yayınlar, araştırmanın -şimdilik- tesbit edilmiş süresi dışında kaldığından ele alınmamıştır.

Bugün otuzun üstündeki devlette yayımlanmış söz konusu süreli yayınların 311'i Türkiye dışında, 1493'ü Türkiye topraklarında (sadece İstanbul'da 1162 adet) yayımlanmış olup, künye sayısı 1804'tür. Bunlar sadece adigeçen 10 kütüphanede mevcut olanlardır. O nedenle bu konudaki araştırmaların devamı gerekir. Kültürel coğrafyamız ve kültürümüzün evrenselleşmesi konusunda araştırma yapacaklara kolaylık olsun diye söz konusu süreli yayınların yayın yerlerine göre dağılımlarını veriyoruz:

Adana(7)	Atina(2)	Berlin(9)
Afyonkarahisar(4)	Avrupa(1)	Beyrut(11)
Akmescid/Kırım(1)	Ayıntab/Gâziantep(1)	Buenos Aires(1)
Aksaray(1)	Bağdad(6)	Bolu(6)
Ankara(69)	Bahçesaray/Kırım(5)	Bulak(2)
Antalya(2)	Bakü(13)	Bursa(16)
Ardahan(1)	Bahkesir(5)	Cenevre(13)
Astrahan(1)	Batum(3)	Cezayir(1)

Çanakkale(2)	Kazan(3)	Samsun(9)
Çarşamba(1)	Kermenşah(2)	San'a(1)
Çorum(1)	Kırcaali(1)	Saraybosna(4)
Dağıstan(1)	Kırkkilise/Kırklareli(1)	Sarıkamış(2)
Delhi(1)	Konya(20)	Say'da(1)
Dımışk/ bkz. Şam	Köstence(4)	Selânik(36)
Diyaribekir(4)	Kudüs/Bi'rüssebi'(1)	Semerland(3)
Drama(1)	Kuyesna D. Kampı/Mısır(1)	Serez(1)
Edirne(15)	Kütahya(1)	Seydibeşir/Mısır(1)
Elaziğ(1)	Lâhor(2)	Simferepol/Kırım(1)
Erzurum(6)	Lefkoc(ö)	Sinop(4)
Eskicuma(1)	Londra(12)	Sivas(7)
Eskişehir(10)	Manastır(10)	Siverek(1)
F.Anglettere/İngiltere(1)	Manisa(3)	Sofya(5)
Filibe(14)	Marsilya(2)	Söke(1)
Folkestone/İngiltere(1)	Mekke-i Mükerrreme(1)	Steglitz/Varşova(1)
Giresun(6)	Mersin(2)	Suren-Sen/Fransa(1)
Hamburg(1)	Midilli(1)	Şam(4)
Hanya(10)	Moskova(2)	Şanghay(1)
Hicaz(1)	Muğla(1)	Şumnu(2)
Hokand(1)	Musul(2)	Tahrân(4)
Isparta(1)	Napoli(1)	Taşkent(5)
İskenderiye(3)	New York(3)	Tebriz(1)
İskilip(1)	Niğde(1)	Tekirdağ(2)
İstanbul(1162)	Orenburg(6)	Tiflis(3)
İskodra(1)	Paltaraski/Türkmenistan(1)	Tosya(2)
İzmir(53)	Paris(14)	Trablusgarb(4)
İzmit(1)	Pazarcık/Bulgaristan(2)	Trabzon(15)
Kabil(1)	Rahva(1)	Tunus(3)
Kahire(34)	Razgard(1)	Üsküp(10)
Kalküta(3)	Rodos(1)	Van(1)
Karaçi(1)	Romanya(1)	Yunanistan(1)
Kastamonu(9)	Ruscuk(4)	Zonguldak(2).
Kayseri(3)	Sakız(2)	

Yer indeksini devletler bazında topladığımızda ise durum şöyle oluyor: Afganistan(1), Almanya(12), Amerika Birleşik Devletleri(3), Arjantin(1), Arnavutluk(1) Avrupa (1- yeri kent olarak vermiyor), Bulgaristan(30), Ceza-yir(1), Çin(1), Filistin(1), Fransa(16), Hindistan(4), Irak(7), İngiltere(12), İran(7), İsviçre(12), İtalya(1), Kıbrıs(5), Libya(4), Lübnan(12), Mısır(36), Pa-kistan(3), Polonya(2), Romanya(6), Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birli-ği(47- dağılmadan önceki duruma göre), Suriye(7), Suudi Arabistan(2), Tu-nus(3), Türkiye(1493), Yemen(1), Yugoslavya(14- dağılmadan önceki duru-ma göre), Yunanistan (63).

"Ülkemizde Türk varlığı yoktur" diyenlerin kulakları çınlasın!

Katalogu karıştırmaya devam ettiğimizde, süreli yayının adı, alt başlı-ğı, çıkmasında emeği geçenler, çıktığı yer, dili, baskı durumu v.b. hususlar-da dikkatimizi çekenleri gözden geçirelim (alfabetik sırası ile):

Bâdiye. Bugün Türklük için ne yaptık? Mes'ûl Müdürü: *Selahaddin*. Kuyesna D kampı. Şapoğraf baskı-teksir. 4° (Günlük)

1335/1919- .1-

Not: *Gazete esarete, kampta yazılmış olup teksirdir.*

Fırat. Haleb Vilâyetinin resmî gazetesidir. İş-bu gazete dahili ve harici her nev'i havadisten ve edebiyat ve fûnûna müteallik mevaddan bâhs olmak üzere haftada bir kere cumartesi günleri Vilâyet Matbaasında basılır. [Yayımlıyan]: *Haleb Vilâyeti*. Haleb, Vilâyet Matbaası. 28x39 (Haftalık-Haftada 2 def'a-Haftalık) 14 Mayıs 1283/23 Muharrem 1284- 1317, I-XXXIV, 1-50, 1-629

Not: a) *Görülebilir yıl/sayı.* b) *Gazetenin görülebilir 50 sayıdan sonra (bir yıl bir haftalık aradan sonra) yeniden birden başlamak üzere sayı numarası olarak yayınlandığı anlaşılıyor. Yukarıdaki alt başlık bu ikinci seriden (1 Haziran 1295 ile başlayan) alınmıştır. İlk 50 sayının başlığı ise, "İş-bu gazete dahili ve harici havadisât ve mebahis-i mütenevviayı şamil olarak Haleb Vilâyeti celilesi dairesinde vâki Matbaa-i Vilâyet' te haftada bir kere tab olunur" şeklindedir. b) Birinci serinin ilk sayılarından itibaren ayrı ayrı Türkçe âlâmât-ı fârikalı, Arapçası âlâmât-ı fârikasız olarak neşredilmişse de (1-7 sayı, 14 Mayıs-25 Haziran 1283/1284 görüldü) bilâhare Türkçe-Arapça tek sayı halinde çıktığı görülmüştür. Bu husus 49(9 Mayıs 1284/29 Muharrem 1285).nci sayıya kadar devam etmiştir. Birinci serinin görülebilir son sayısı olan 50(23 Mayıs 1284/13 Sefer 1285/1868)nci sayısında, birinci serinin alt başlığı muhafaza edilerek ancak "... haftada iki kere tab' olunur" olmuş ve gazete 3 dilde (ilâve dil Ermenice) yayımlandığı görülmüştür. c) 1 Haziran 1295'de yeniden sayı numarası alarak başlanılan ikinci seride ilk baştaki gibi Türkçe ve Arabça ayrı ayrı nüshalar halinde yayımlanmıştır. ç) Her iki nüshanın da ebadı aynıdır.*

a.bk. "Gadîr-ül Fırat"

Türkçe-Arapça-Ermenice

Girid. [Vilâyet gazetesi. Çıkaran: *Girid Vilâyeti*]. Hanya, Girid Matbaası, Vilâyet Matbaası. 25x33 (Haftalık)

1283-30 Kanun I 1312,I-XXIX, 1-1430

Not: a) *Baş tarafının nerede başladığı kesin olarak tesbit edilemedi, Görülebilen yıl/sayıdır.* b) VIII, 358(1291/1875)'in *Türkçe-Rumca olduğu görülmüştür.*

Türkçe-Rumca

Mecmua-i fünûn. [Yayımlayan: *Cemiyet-i İlmîyye-i Osmâniyye*. İstanbul, Cemiyet-i İlmîyye-i Osmâniyye Matbaası. 8° (Aylık)

Muharrem 1279-Sefer 1284, I-V, 1-47

Musavver çöl. Siyasî, içtimâî, edebî, fennî gazetedir. Müdür-i Mes'ûl: *Hacı Cemâl*. Fahri Sermuharrîresi: *Halide Edîb[Adıvar]*. Bi'rûssebi de /Kudûs Çöl Matbaası. 18,1x24,8 Resim (portre) (Onbeş günlük)

22 Teşrin I 1332/14 Muharrem 1335H-1333/1335H,1-12

Not: *İlk sayının alt başlığı, "onbeş günde bir çıkar içtimâî fennî ve zirâî, edebî gazetedir. Müdür-i Mes'ûl ve Hey'et-i Tahririyye: Çöl Menzil Müfettişliği" dir.*

12. sayı üzerinde tarih kaydı (sayı kaydı da sonradan elle yazılmıştır) yoktur, 1. hamur parlak kağıda basılmış olup, resimlerde iki renk kullanılmıştır. Önsözünden "Çöl risâlesi" olduğu, Çöl Matbaasında basıldığı belirtiliyor ve altı aylık bir gecikmeden sözediliyor. 8. sayı kalite itibariyle daha düşük ve fakat, daha ağır gramajlı bir kağıda basılmıştır.

Nilüfer. [Mizahî.] Sâhib-i İmtiyâz ve Müdür-i Mes'ûl: *Edîb*. Karikatürîsti: *Kerâmeddin Hilmi*. Sermuharrîri: *İdrîs Subhî*. Seydi Beşir. 28x40,7 Resim (Haftada iki def'a)

1336/1920- .I-

Not: *Gazete teksirdir. Resim altlarında İngilizce yazılar vardır.*

Öztürk. Siyasetten maada her şeyden bahseder. Muhtelif lisânlarda neşrolunur ve her neşrinde 60 devletin 1306 memleketine İstanbul İkinci Katib-i Adli vasıtasıyla meccanen tevzii olunur. İntizarı ilme hâdim, insanîyetperver ve beynelmîlîl ilânatı muhtevi kısmı bulunan Türk mecmuasıdır. [Çıkaran]: *Hacı Beyzâde Ahmed Muhtar Bey*. Müdür-i Mes'ûl: *Hakkı*. İstanbul, Hilâl Matbaası. 25x34,5 (Süresi bellisiz)

1928,I,1-2

Not: *Görülebilen yıl/sayı.*

San'a. Perşembe günleri neşrolunur resmî Vilâyet gazetesidir. [Çıkaran: *Yemen*] *Mektubî Vilâyet*. Matbaa ve Gazete Müdürü: *Hüseyin Hüsnü*. San'a, [Yemen] Matbaa-i Vilâyet. 28,5x40,5-41x60-28,5x39,5 (Haftalık)

1292- .I-

Not: *İsminin VIII. yılda, "Her hafta salı günü çıkarılır. Maarif ve edebiyattan bahs ve menâif-i umumîyyeye aid mebahîsi hâvî."-28,5x40,5 ve XII. yılda da "Haftada bir def'a perşembe günleri neşrolunur Yemen Vilâyetine mahsus gazetedir" 41x60- olduğu görüldü. XII. yılda da boyu 28,5x39,5 olmuştur.*

Türkçe-Arabça

Takvim-i vakayi'. Devlet-i Aliyye-i Osmâniyyenin ceride-i resmiyyesi. [Çıkaran]: *Hacı Ahmed, Hacı Hüseyin, Hüsnü*. Müdürü: *Esad*. Muharrirleri: *Sarım, Hüsvrev Paşa*. İstanbul, Sabah Matbaası, Matbaa-i Âmire. 26x38,8-31x47,5 (Günlük) 25 Cumada I 1247/1831-1338; I-2139(1247/1831-1294); I-283(1307/ 1891-1308/1892); I-4608(10 Eylül 1324-1338)

Not: a) *Gazete, yukarıda görüldüğü üzere sıra ile 3 seri halinde yayımlanmış ve yayımına 1275-1276 yıllarında ara vermiştir. b) Ebadı 67(21 Ağustos 1307)'de 31x47,5 olmuştur. c) Dergiyi 1-62(1307)'lerde Hacı Ahmed, 67-233(1307-1308)'lerde de Hacı Hüseyin ve Hüsnü'nün çıkardığı görüldü. ç) Meclis-i Ayan ve Meclis-i Meb'usan görüşmelerini de hâvidir.*

Türkçe-Arapça-Rumca-Ermenice

Tercüman. Siyaset ve politikaya ve maarife ve edebiyata müteâllik milli gazetedir. Muharriri: *İsmail Gasprenski [Gaspıralı]*. Bahçesaray/Kırım, (b.y.) 4° (Haftalık) 1882-1917, I-XXXV, I-

Not: a) *Gazeteyi, Gasprenski'den sonra 1914-1917 yılları arasında Gasprenski [Gaspıralı]'nın oğlu çıkarmıştır. b) Gazete sık sık baştan numara aldığından, sayılar teselsül etmiyor. c) İki ayda bir neşrolunan ilavesi vardır: "Âlem-i nisvan. Müslüman kadınlara hasredilmiş edebî ve tedsirî, resimli mecmua. Sâhib-i İmtiyâz: İsmail Gasprenski [Gaspıralı]. İdare Müdürü: Şefika Y. Bahçesaray. Resim. İki aylık. 1906-1910, I-". ç) Bir ara "Tercüman-ı Ahvâl-i Zaman" adı ile de yayımlanmıştır.*

Toprak. Ziraat, toprak kazıp altın çıkarmaktır. Ziraat, ticaret ve ormancılıktan bâhis onbeş günde bir neşrolunur halk mecmuasıdır. [Yayımlayan]: *Orman Mekteb-i Âlisi Mezunin Cemiyeti*. Başmuharriri: *A.Ferid*. İstanbul, (b.y.) 19x27 Resim (portre) (Onbeş günlük)

I Mart 1329-15 Nisan 1342; I-II, 1-21, 1-24, 1-14

Not: a) *Dergi. 1330-1339 yıllarında yayımına ara vermiştir. b) Dergiyi, 22. sayıdan itibaren "Orman Mekteb-i Âlisi Mezunin Cemiyeti" çıkarmıştır.*

Trablusgarb. Vilâyetin resmi gazetesidir. [Çıkaran: *Trablusgarb Vilâyeti*]. Trablusgarb, Vilâyet Matbaası. 2° (Haftalık)

- ,I-

Tuna. İşbu gazete dahili ve harici havadisten bahseder, Vilâyet gazetesidir. [Çıkaran]: *Tuna Vilâyeti*. Ruscuk, Vilâyet Matbaası. 2° (Haftada iki def'a) 16 Şevval 1281-1291/1874, 1-914

Not: *Görülebilen sayılardır.*

Turan. Müdür-i Mes'ûl: *Nebizâde Ahmed Hamdi*. Tesisi: *Selânik*. İstanbul, (b.y.) 2° Resim. (Süresi bellisiz)

1327R/1911-1331/1915, I-VI, 1-1394

Not: *Görülebilin sayılardır.*

Vakayî'-i Giridiyye. Hanya, Matbaa't-ı Divan-ül Vakayî' al-Giridiyye. 28x42 (Haftalık)

1248/1832-7 Ramazan 1249/1884, 1-120

Türkçe-Rumca

Vakayi'-i Misriyye. El-vakayi' el-Misriyye Ceride't-i resmiyye. [Yayımlıyan: *Mısır Valiliği/Hıdivliği*.] Kala't el-Âmire [Bulak]-Bulak-[Kahire], Matbaa't Divan el-Vakayi' el-Misriyye, Matbaa't Kalem el-Tercüme't el-Misriyye, Divan el-Vakayi' el-Misriyye, Dar'üt tıbbâ't el-Âmire, Matbaa-i Bulak. 29x44, 2-28x42,5-29x44, 2-24x31,5 (Haftada 2-4 def'a-Süresi bellisiz-Haftalık-Haftada 3 def'a)

12 Cumada I 1244- ,I- ,I-

Türkçe-Arabça, Türkçe, Arabça

Not: a) Başlangıçta Türkçe-Arabça çıktığı anlaşılan gazetenin, görülebilen 1-570(1244-1249) ve 627(26 Muharrem 1261)'lerin yarısının Türkçe ve yarısının Arabça; 22 Sefer 1261'de yeniden sayı numarası aldığıında, 1-45(22 Sefer 1261-2 Muharrem 1263)'lerin yine yarısı Türkçe ve yarısı Arabça, 46-228(16 Muharrem 1263-21 Zilhicce 1267)'lerin ise tamamının Türkçe olduğu ancak, LIX-LXIII(1307-1311)'lerin tamamen Arabça olarak (Al-vakayi'-ül Misriyye adı ile) neşredildiği saptandı. b) Başlangıçta Haftada 2-3 def'a 1-570(1244-1249)'ların bir ara "Haftada 4 def'a", bundan sonra rastlanan 627(26 Muharrem 1261) sayıdan bir süre "Süresi bellisiz" olarak çıktığı, 1-228(22 Sefer 1261-21 Zilhicce 1267)'lerin "Haftalık" - 215(21 Cumada II 1267)'de ulumât-ı fârîka değişmiştir- ve LIX(1307)'den itibaren de "Haftada 3 def'a" olarak neşredildiği anlaşılıyor. Ancak, süreye tam riayet edilebildiği söylenemez. c) İlk yıllar sayılarının bir kaç yıl teselsül etmesine rağmen, LIX(1307)'den itibaren her yıl yeniden sayı numarası aldığı görülmüştür. ç) Boylarının 1-570(1244-1249)'lerde 29x44,2; 627(26 Muharrem 1261)'de 28x42,5; 1-228(22 Sefer 1261-21 Zilhicce 1267)'de yine 29x44,2 ve nihayet 1307-1311'lerin de 24x31,5 olduğu görülmüştür. d) 1-570(1244-1249) yıl/sayılarının, Matbaa't-ı Divan el-Vakayi' el-Misriyye, Matbaa't-ı Kalem el-Tercüme't el-Misriyye ha't-Kala-ul Âmire; 627(26 Muharrem 1261) Divan el-Vakayi' el-Misriyye; 1-228(22 Sefer 1261-21 Zilhicce 1267)'lerin Divan el-Vakayi' el-Misriyye ve Dar'ül Tıbbât el-Âmire, Bulak; 1307-1311'lerin de Matbaa-i Bulak'da basıldığı görüldü. e) 22 Zilhicce 1267-8 Cumada I 1307 arası sayıları görülemediğinden, bu yıllar için bir sonuca varmak mümkün olamamıştır.

Vakayi'-i tıbbiyye. Onbeş günde bir neşrolunur tıp gazetesidir. Ulûm-i hikemiyye ve fûnûn-i tıbbiyye ve cerrahiyye ve vilâdiyye ve ispençiyariyyeden bahseder. [Yayımlıyan: *Mekteb-i Tıbbiyye-i Mülkiyye-i Şâhâne*. İstanbul, Mekteb-i Tıbbiyye-i Mülkiyye-i Şahane Matbaası. 8° (Onbeş günlük)

1265-1266; 1-15; 6 Mart 1296-1 Eylül 1313; I-XI, 1-266; XII-XVIII, 1-24 (her yıl)

Not: a) 1265-1266, 1-15. sayılar, 1265-1266 *Mekteb-i Tıbbiyye'de tab' olunmuştur, gazetedir. b) I-XI, 1-266 (6 Mart 1296-18 Şubat 1306)'dan sonra her yıl 1-24 sayı yayımlandığı anlaşılıyor. Yani sayılar, baştan itibaren teselsül etmemiştir.*

Vilayet gazetelerimizin (resmî) -Fırat, Girid, San'a, Trablusgarb, Tuna gibi- aynı anda Türkçeden başka dillerde de yayımlanmış olması, Türk'ün hoşgörüsünü, yönetim anlayışını, büyüklüğünü de ortaya koyuyor. Bugün Yemen'de, Hanya'da, Akmesicid'de, Bahçesaray'da, Orenburg'da, Fergana'da Türkçe gazete ve dergiler çıkmış olduğunu söylesek, belli bir yaşın altında ya da kültür düzeyinde olanlarımızın kaç kolayca kabul edebilir? Berlin'deki Ticaret Ataşeliğimizin Osmanlı ürünlerini tanıtan Türkçe-Almanca dergi çıkardığını, en güzel Atatürk resminin Mısır'da çıkan bir süreli yayında (Türkçe-Arapça) gördüğümü söylesem, acaba kaç kişi hemen bana inanır? Filistin'in güneyinde 4. Ordumuzun Karargâhı'ndaki Çöl Menzil Müfettişliğimizin kuşe kâğıda basılmış dergi çıkardığını, Halide Edib

Adıvar'ın fahri muharrire olarak katkıda bulunduğunu kaç araştırmacımız hemen bilebilir? Kanal Harekâtında (I. Cihan Savaşı) esir düşen askerlerimizimizin Mısır'daki **esaret kamplarında teksirle dergi çıkardığını, karikatürlerle süslediğini** söylesem, bugüne kadar bunların sayfalarının bile açılmamış olduğunu, **Girid'de çıkan bir süreli yayında vilayet meclisi tüelerinin Osmanlı hakimiyetinde kalalım mı kalmayalım mı tartışmasının teksir halinde yayımlandığını, bunlardan tarihçilerimizin ve dışişleri mensuplarımızdan kaçının haberi olduğunu sorsalar, ne cevap veririz? Balkan facia'sından İstanbul'a, Anadolu'ya akın eden kardeşlerimizin matbaa bulamadığı için çizerek, çizgili deftere el yazısı ile yazılmış yazma halinde dergi çıkardığını** söylesem, bana inanırlar mı? İsteyen inanmasın!...

Söz konusu araştırmamızda rastladığımız en eski on kadar süreli yayımızın adını kronolojik olarak sunuyorum:

1244/1828 **Vakayı-i Mısriyye** (Türkçe-Arabça, Türkçe, Arabça)

1247/1831 **Takvim-i Vakayi'** (Türkçe, Arabça, Ermenice, Rumca)

1248/1832 **Vakayı-i Giridiyye** (Türkçe-Rumca)

1256/1840 **Ceride-i Havadis** (çörçil)

1265/1848 **Vakayı-i Tıbbiye** (Türkçe-Fransızca)

1277/1860 **Tercüman-ı Ahval** (Şinasi)

1279/1861 **Mecmua-i Fünun** (Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye)

1280/1863 **Ceride-i Askeriye**

1281/1865 **Takvim-i Ticaret** (Türkçe-Fransızca)

1281/1865 **Tuna** (İlk vilayet gazetemiz)

1283/1866 **Muhbir** (Ali Suavi)

1283/1866 **Fırat** (Vilayet gazetesi, Türkçe-Arapça-Ermenice).

Katalogu karıştırmaya devam ederek, sadece belli bir konuda, mesela "Ziraat/Tarım" konusunda ana başlık altında 42, alt başlıklarda 25 olmak üzere (4'ü çiftçilikle ilgili) 67 süreli yayının çıkmış olduğunu görürüz. Bunlardan Sofya'da Çiftçi İttihat Fırkası tarafından **Çiftçi Bilgisi**, Mehmet Akif Ersoy'un hocalık ettiği **Halkalı Ziraat Mekteb-i Âlisi Mecmuası**, İstanbul'da Yunus Nadi (Abaloğlu) Beyin çıkardığı **Çiftçiler Derneği Mecmuası**, Orenburg'da Mehmet Fatih Murtazâ tarafından **İktisat**, Drama'da **Kâinat**, İzmir'de **Köylü...** (açık yazar, okuyanı yormaz... herşeyden yazar, doğruluktan ayrılmaz, ahalinin ve başlıca esnafın, köylülerin, rençberlerin, işçilerin ilerlemelerine çalışır, kanuna uygun işlerine yardım eder, ahali dostu Türk gazetesidir.) Sanki geçmişten geleceğe

bizlere birşeyler söyler gibi! Keza Rumeli Muhacirin-i İslamiye Cemiyet-i Hayriyesi tarafından çıkarılan **Muhacir**, Türkçe, Fransızca ve Arapça olarak iki ayda bir neşrolunan **Musavver Milli Türk Kollektif Şirketi Mecmuası** da öyle. İlk sayıları Manastır'da sonraları İstanbul'da yayını sürdürülen **Yeni Fikir (Millî terbiyeye çalışır ve mekteplerde ziraat gayesi güder aylık mecmua)** de anılmaya değer. Bu konuda uzun ömürlü iki süreli yayınıımızı anmadan geçemeyiz.

Osmanlı ziraat ve ticaret gazetesi. Vatanın umrân ve servetine, milletin refâh ve saadetine hâdim haftalık risâle-i fenniye. Sâhib-i İmtiyâz ve Sermuharriri: **Sâlih Zeki [Ekinci]**. İzmir, Matbaa-i Vilâyet, Keşişyan Matbaası. 17,2x24,6 (Haftalık) 23 Nisan 1323-22 Şubat 1324, I-II, 1-50, 1-30

Not: a) *Alt başlık II, 12(13 Temmuz 1324)'ten önce, "Haftada bir def'a pazar günleri çıkar resimli ziraat ve ticaret gazetesidir" şeklindedir.* b) *Dergi, III. yıldan itibaren İstanbul'da çıkmaya başlamıştır.*

bk."Osmanlı Ziraat ve Ticaret Gazetesi-İstanbul"

Osmanlı ziraat ve ticaret gazetesi. Vatanın zengin ve mâmur, milletin rahat ve mes'ud olmasına hizmet eder haftalık, fenni gazete. [Yayımlayan]: **Osmanlı Ziraat Mekteb-i Âlisi Mezunin Cemiyeti**. Sâhib-i İmtiyâz ve Sermuharriri: **Sâlih Zeki [Ekinci]**. Müdür ve Ziraat Muhabiri: **Şaban Hâmi**. Ticaret Muhabiri: **Selim Âtızrahî**. İstanbul, Ruşen Matbaası, Hürriyyet Matbaası, Matbaa-i Kader, Ziraat Matbaası, Mahmud Bey Matbaası. 18x25 Resim, portre, levha (Haftalık)

12 Mart 1325-1 Temmuz 1330, III-VIII; III, 1-48(12 Mart 1325-16 Eylül 1325); IV, 1-4,5/133-48/176 (Teşrin II 1326-18 Şubat 1327); V, 1/177-11/187(11 Mart-4 Haziran 1328); VI, 1- (); VII, 1-21(1 Temmuz-27 Teşrin II 1329); VIII, 1-5(1 Mayıs-1 Temmuz 1330)

Not: a) *Görülebilen yıl/sayı olup, alt başlık III. ciltten itibaren yukarıdaki şekildedir.* b) *I-II (23 Nisan 1323-22 Şubat 1324'ler, İzmir'de yayımlanmıştır.* c) *Dış kapaklar üzerinde, III, 5(18 Teşrin I 1325)'ten itibaren Meclis-i Meb'usan-ı Osmanî ziraat Encümeni ve Ziraat Nezâreti tarafından taktirat-ı mahsuse ve tahsisat-ı seneviyyeye mazhar olmuş ve devam-ı neşri Hükümetçe tahd altına aldırılmıştır" kaydı vardır.* c) *Cumhuriyetten sonra dergi yayını, "Ziraat ve Ticaret gazetesi" adı ile sürdürmüştür.*

bk. "Ziraat ve Ticaret Gazetesi"

Ziraat ve ticaret gazetesi. Revue agricole et commerciale de Turquie. Vatanımızın zengin ve mâ'mur, milletimizin rahat ve mes'ud olmasına çalışır, haftalık resimli fen ve iktisat mecmuası. Sâhib ve Başmuharriri: **Sâlih Zeki [Ekinci]**. Müdürü: **Necad Nuredin**. İstanbul, M.Sıralar Matbaası, Hüsn-i Tabiat Matbaası, Mahmud Bey Matbaası. 20,5x28,5 Resim (levha, plan) (Haftalık)

16 Eylül 1338-10 Nisan 1928, XVI-XX, 1-

Not: a) *Görülebilen yıl/sayı b) Dergi başlangıçta (23 Nisan 1323-22 Şubat 1324, I-II, 1-50, 1-30), 17,2x24,6 ebadında İzmir'de çıktıktan sonra III. yıldan itibaren İstanbul'da çıkmaya başlamıştır; adı, her iki mekânda da "Osmanlı Ziraat ve Ticaret Gazetesi" dir. İstanbul'da bu ad ile çıkarırken, ebadı da 18x25'tir. Yine bu adla (Osmanlı Ziraat ve Ticaret Gazetesi), III-VIII(12 Mart 1325-1 Temmuz 1330) yılların yayımlanmış olduğu görüldü.* c) *En son adı olan "Ziraat ve Ticaret Gazetesi" olarak Cumhuriyetten sonra da yayını sürdürmüş ise de, 2 Temmuz 1330-15 Eylül 1338(IX-XI) yıllarındaki yayını hakkında (hiç bir yerde görülemediğinden) fikir sahibi olunamadı. Çıkmamış olması muhtemeldir-*

a.bk."Osmanlı Ziraat ve Ticaret Gazetesi, İzmir-İstanbul."

Sonuç itibariyle bazı genel tespitlerimizi belirtebiliriz.

1- İstanbul kütüphanelerinde mevcut olup, bugüne kadar ismen de olsa neler oldukları, kimin tarafından kaç nüsha olarak nerede ve nasıl, hangi konu ve dillerde çıkarıldıklarını bilemediğimiz, henüz yok denecek kadar az yararlanılmış Arap harfli süreli yayınlar hakkında, şimdilik yeterli bir bilgi elde edilmiş ve bu konuda ilk defa tam bibliyografik künye verilmeğe çalışılmıştır.

2- Genellikle bilinen ilk Türkçe gazete olan **Takvim-i Vakayi'nin** çıkarıldığı 25 Cumada I 1247 / 1 Kasım 1831'den önce, bir Osmanlı Ülkesi olan Mısır'ın uyanık ve ileri görüşlü valisi, Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından Kahire'de, 12 Cumada I 1244 / 20 Teşrin II 1828 tarihinde **Vakayı'-i Mısriyye** adı ile ilk Türkçe gazetenin çıkarılmış olduğunu, özellikle vurgulamak istiyoruz.

3- İstanbul'da belli başlı 10 kütüphanede mevcut 1804 künyede tesbit edilen Arap harfli süreli yayınların, gerek kayıt ve gerekse fiziki bakımdan durumları ile araştırmacılara sunulmuş biçimi ve muhafazaların hiç de iç açıcı olmadığı tespit edilmiştir. Yetkililerin en kısa sürede ilgileri ve gerekli girişimlerin beklediğini vurgulayalım.

4- Bu çalışma ile mikrofilm ve mikrofişe geçmek, bir ölçüde de olsa kolaylaşmıştır. Bizce nadir eserler niteliğindeki Arap harfli süreli yayınlarımızın, bu çalışma sayesinde ortaya konulan eksik sayıları, en kısa sürede tamamlanmalı, bunlar mikrofilm ve mikrofişe geçirilerek asılları, araştırmacılara çok özel durumlar hariç verilmemelidir. Aksi halde, bugünden tezi yok söz konusu süreli yayınlara takım halinde sahip, Amerikan, Sovyet, İngiliz, Fransız ve Alman kütüphanelerinden araştırmacıları, büyük miktarlarda döviz ödemek suretiyle getirtme mecburiyetinden kurtarmak mümkün olmayacaktır. Gelişmiş ülkelerin, bilimsel ve kültürel amaçlı bilgi transferlerini de para ile yaptıklarının, artık kütüphanecilik çevrelerince de bilindiğine inanıyoruz.

5- Bugünün meselerinin düne dayandığını, yarınunkilerin de bugüne dayanacağı apaçık olduğuna göre, yüz yıllık toplumsal hayatımızın tarihi gelişimi için, bugüne kadar pek az yararlanılan söz konusu süreli yayınlara daha kolay ve çok ulaşım yolu açıldığından, basın ve yayın hayatında ve bilimsel araştırmacılıkta ayrıca bir canlılık doğacağına inanıyoruz.

6- Basın ve yayın tarihi, biyografya başta olmak üzere, gerek genel ve özel konulu bir çok ansiklopedideki maddelerin yeniden gözden geçirilmesi sırasında ve gerekse 1828 - 1928 arasına ait pek çok tarihi konular yeniden

yazılırken, bu çalışma ile ele aldığımız süreli yayınlardan yararlanılmadan yapılacak araştırmaların bir ölçüde de olsa eksik kalacağına inanıyoruz. Bu bakımdan bilimsel araştırmalara gerçeklik ve doğruluk yönünden kazandıracığı katkıların belgesel önemini vurgulamak zorundayız.

7- Bu çalışma sırasında, tarama yapılan kütüphanelerdeki bir çok hatalı tespit ve kaydın düzeltilmesi fırsat ve imkânı da bulunmuştur. Koleksiyonunda nelerin bulunduğunu tam olarak bilmeyen kütüphaneler az da olsa vardır. Bu sayede tarama yaptığımız kütüphanelerden gördüğümüz yardım ve anlayışa karşılık, onlara teknik bakımdan yardımcı olduğumuza inanıyoruz. Bazı kütüphanelerin kendi kayıtlarında az da olsa görülemeyen bir kısım süreli yayınlara için, araştırmacıların bu çalışmamızdan yararlanacaklarına inanıyoruz.

8- Okuyucu ve araştırmacılara kütüphanelere başvurularak, herhangi bir konuda bilgi ya da belge istendiğinde aranılan bilginin nereden ve nasıl temin edilebileceğini söyleyebilmek, gerçek kütüphaneciliğin gereğidir. Bu bakımdan bu çalışmamızla kütüphanelerarası işbirliğine de karınca kararınca katkıda bulunduğumuza inanıyoruz.

9- Bu süreli yayınların belli başlılarının analitik indekslerinin yapılarak, 1828-1928 yılları arasında her alandaki hayatın (olaylar, fikir, tarih, sanat, tarım, ticaret ve sanayi vb.) kronolojisi elde edildikten sonra değerlendirilmesinin gerektiğini özellikle belirtmek isteriz. Bu alanda yapılacak çalışmalara itici bir güç ve derli toplu bir kaynak sağladığımızı inanıyoruz.

10- Sonuç olarak, eski kültürümüze aşına, dilin inceliklerine vâkıf konu uzmanlarınca yapılacak değerlendirme ve seçmelerle, Arap harflerini tanımayan yeni kuşakların da söz konusu fikir ürünlerinden yararlanması, temin edilmelidir.

Umarız bu dilek ve temennilerimiz yetkili ve uzmanlarca dikkate alınır.

Bilgi kaynağı ve iletişim aracı olarak dergiler, belli konu/konularda bir tez için neşredilen süreli yayınlardır. Dergilerin baş amacı, haber vermek değil, okuyucuları özel bir konuda (konularda) aydınlatmak veya yorumlar yapmaktır. Çıkış maksatlarına göre iddialı yayınlardır. Söz gelişi bir ekono-mi dergisi, o alandaki derin ve taze incelemeleriyle tanınmış kimseleri topladığı ölçüde rağbet kazanır. Bir sanat dergisinde en güzel şiir, hikâyeye, deneme ve tenkitler, sanat haberleri çıkmalıdır.

Dergilerin okuyucular tarafından tutunması; maddi güç (sermaye), çıkarılış amacı, çıkarılan/ların fikrî gücü, karakteri v.b. ile çevreden gördüğü maddi ve manevi yardım (reklam, abone v.b.), belirli halk kitlesinin sesini

duyurması, yazı ailesinin düzeyi, belirli bir fikri savunması, gayenin tahakkuku, derginin kalitesi ve nihayet fiyatı (dar gelirlielerin de rahatlıkla alınamayacakları) gibi faktörlere bağlıdır.

Sanat ve fikir hayatımızda dergilerin rolü büyüktür. Tüm yeni fikir ve görüşler, ülküler kitaplardan önce dergiler yoluyla tartışılmış ve tanıtılmıştır. Fikir ve sanat akımlarımızın odağı olmuştur. Öte yandan basının 4. kuvvet olması nedeniyle de yönetimler üzerinde tesiri vardır.

Genelde dergi okurları daha düşük oranda olup, haberleşme araçları arasında radyo-tv ve gazetelerden sonra gelirler. Fakat dergi okurlarının bazı özellikleri vardır ki bunlar söz konusu oran düşüklüğünü telafi edecek niteliktedirler; dergi okurlarının genellikle siyasi ve kültürel bakımdan daha aktif, hareketli ve çevrelerinde "kanaat lideri" durumunda kimseler oldukları görülmüştür. Kanaat liderlerinin, çevrelerindeki kimselerden daha çok okuyan kimseler olduğu, özellikle dergiler bakımından doğrudur. Ortalama bir kanaat liderinin gazete okuma ve radyo-tv dinleme/izleme bakımından çevresindeki insanlardan 2 defa daha aktif olduğu, buna karşılık dergi okuma bakımından bu farkın 3 misline çıktığı yapılan araştırmalarla da tesbit edilmiştir. Gelişmiş ülkelerde halkın % 60-70'i dergi okumaktadır.

Bilgi kaynağı olarak dergiler şu konularda daha önemlidir:

1. Herhangi bir konuda son bilgilere ihtiyaç duyulduğunda (kitaplardaki bilgiler kısmen statiktirler.)

2. Kütüphanelerde belirli bir konuyla ilgili kitabın bulunmadığı veya böyle bir eserin yazılmadığı hallerde, özellikle bölgesel konularda.

3. Belirli bir konuda çağdaş şahısların fikirlerini öğrenmek için sık sık aranılır.

Gelişmiş ülkelerde dergicilik adeta bir sanayi haline getirilmiştir. Bu ülkelerin başında Amerika Birleşik Devletleri, Hollanda, İngiltere, Japonya gibi ülkeler gelmektedir. İngiltere'de "İndeksciler Derneği", 1856 yılında kurulmuştur. Hollanda, Güney Kore ve Japonya'da özel çeviri merkezleri vardır. **İndekscilik**, **abstract** (öz) çıkarma endüstri haline getirilmiştir.

Okurlara ânında hizmet vermek için toplu kataloglar oluşturulmuş, listeler yapılmış (**Ebsco**, **Balen**, **Faxon** gibi) - herbiri yüzbinlerce süreli yayını ihtiva etmektedir - CD-ROM'lar üretilmiştir. Mikrofilm depoları oluşturulmuş ve bunların da yıllardır pazarlanmasına başlanmıştır. (**University Microfilm International**, **Research Publication** gibi). İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde resmi ve özel pek çok bilgi bankaları bilgi

pazarlamaktadırlar. Bilgi ve teknoloji, alınıp-satılan bir metadır. Onun için de paradır. **ISI** (Institute for Scientific Information) kuruluşu, dünyada binlerce dergiyi bilimlere göre tarayarak, ânında isteyenlere ulaştırmaktadır. Bunlar **Science Citation Index** (Bilimler Atıf İndeksi), **Social Science Citation Index** (Sosyal Bilimler Atıf İndeksi), **Arts and Humanities Citation Index** (Sanat ve İnsan Bilimler Atıf İndeksi) adları altında periyodik olarak yayınlanmaktadır. Ayrıca dergiler daha çıkmadan İçindekiler Dergisi (**Current Contents**) ile duyurular yapılmaktadır.

Türkiyemiz yukarıda anılan bilgi kaynaklarında istediğimiz ölçülerde yer almamaktadır; Dergilerimiz taranmamaktadır. Ancak cefakar bilim adamlarımız başka ülkelerin dergilerindeki bilimsel makaleleriyle taramaya dahil olabilmektedirler. Türkiye'nin dışı açılmasında, tanıtımında bilimsel alan ihmal edilemez. Son yıllarda **EARN** (Avrupa Akademik Araştırma Ağı) / **TÜVAKA** (Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumları Ağı) ve özellikle **INTERNET** vasıtasıyla dünya ile bağlantımız geniş ölçüde olmasa da bir hayli gelişmiştir. Biz dünyayı tarayabiliyoruz. Ancak dünya karar odakları, Türkiye'den bilgi alıp hakkımızda araştırma ve rapor yazacaklarında, bizim bilgi bankaları karşılıklarına sanki "**duvar**" olup çıkmaktadır.

Dünyaya bağlanabiliyoruz; Kaliforniya'da Palo Alto kentindeki **Dialog**'a, Ohio eyaletinde Dublin kasabasındaki **OCLC** (450 milyon kitap v.b kayıt bulunuyor) bilgi merkezine ulaşabiliyoruz, ancak Ankara'da iki kütüphane-bilgi bankasını henüz birbirine bağlayamadık. Tam bir otorite boşluğu ve kaynak savurganlığı vardır. İyi niyetli girişimler tekrar denenmeli ve bu güç, önemli işi mutlaka başarmalıyız.

1987 yılında Uluslararası Standart Kitap Numaralama Sistemi (**ISBN**)'ne geçildi, kitaplarımıza artık barkodlar da uygulanmaya başlandı. Hazırlıkları 1989-1990 yılında yapılmış (Uluslararası Süreli Yayınlar Numaralama) **ISSN** Sistemine başlanmıştır. Paris'teki uluslararası Merkez (**ISDS**) nezdinde pek çok ülkede yayınlanmakta olan 700 bin süreli yayın, konularına, dil ve ülkelere göre kayda geçirilmiştir. Araştırmacılar, **ISDS Merkezi** ile bağlantılı çalışıyorlar. Bilim ve kültür alanında olduğu gibi her alanda bizi, ülkemizi araştırmak isteyenler bilgi bankalarına başvuruyorlar. Oralarda gerekli ikmal vakit geçirmenizden yapmalıyız.

Kaydetmeliyiz ki dağılan Sovyetler'den sonra ortaya çıkan Türk Cumhuriyetlerinin fikir ürünleri, halen Rus kültürü içinde gösterilmektedir. Türk Cumhuriyetlerinin de kısa zamanda **ISBN** ve **ISSN**'e geçmelerinde sayısız menfaatleri vardır.

Anılan uluslararası standartları uygulamak isteyen yayıncılar ve süreli yayın sahipleri, Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulmuş "**Türkiye ISBN Ajansı**" ve "**Türkiye ISSN Merkezi**"ne şahsen, mektup veya telefonla başvurarak, gerekli formları doldurup, sisteme dahil olabilirler. Bu hem kendileri için, hem de ülkemiz için hayati bir meseledir.

Kaynaklar

- Duman, Hasan. *Arap Harfli Süreli Yayınlar ve İstanbul Kütüphaneleri, 1828-1928*. İstanbul, Alaş Matbaası, 1987. Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, 21 (Kasım 1986)'dan Ayrı Basım.
- Duman, Hasan. "Gazete ve Dergilerin Okuma İçin Değerlendirilmesi". *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XVII, 1 (1968) 24-29.
- Duman, Hasan. *İstanbul Kütüphaneleri Arap Harfli Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu, 1828-1928 / Union Catalogue of the Periodicals in Arabic Script in the Library of Istanbul, 1828-1928*. Önsöz/Preface: Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu. İstanbul, IRCICA, 1986.
- Duman, Hasan. *Mehmet Akif ve Bir Mecmuanın Anatomisi*. Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1986. Milli Kültür Dergisi, 55 (Aralık 1986)'dan ayrı basım.
- Duman, Hasan. *Osmanlı Yıllıkları (Salnameler ve Nevsaller.) Bibliyografya ve Bazı İstanbul Kütüphanelerine Göre Katalog Denemesi; Ottoman Year-Books (Salname and Nevsal.) A Bibliography and Union Catalog with Reference of Istanbul Libraries*. İstanbul, IRCICA, 1982.
- Duman, Hasan. *Uluslararası Bilgi ve Belge Sağlayan Merkezler; International Information and Document Supply Centres*. Ankara, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, 1993.